

Activiteitenplan

2017
2018

voor professionals die werken voor cultuur
op school of in de vrije tijd

Activiteitenplan

2017
2018

voor professionals die werken voor cultuur
op school of in de vrije tijd

Inleiding

Inhoud

Inleiding	5
1 De betekenis van het LKCA	7
1.1 Missie en visie	7
1.2 Voor wie werken we en wat zijn onze opdrachten?	7
1.3 Positionering	8
1.4 Doelen	9
2 Onze middelen	11
2.1 Netwerken voor strategie, uitwisseling en ontwikkeling	11
2.2 Onderzoek en monitoring	12
2.3 Informatie- en kennisdeling	14
3 Maatschappelijke betekenis en draagvlak	17
3.1 Zichtbaar maken van de betekenis van kunst en cultuur	17
3.2 Verbinding op lokaal niveau	18
3.3 Verkenningen van het werkveld	19
3.4 Politiek en maatschappelijk debat	19
3.5 Diversiteit	20
3.6 Concrete producten en diensten	21
4 Goede cultuureducatie op school en in de vrije tijd	23
4.1 Onderwijs- en cultuurbeleid	23
4.2 Kwaliteit cultuureducatie	24
4.3 Leergemeenschappen Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK)	26
4.4 Icc en cultuurbegeleider	26
4.5 Educatie bij culturele instellingen	27
4.6 Concrete producten en activiteiten	27
5 Cultuurparticipatie toegankelijk voor iedereen	29
5.1 Vergroten inclusie door samenwerking andere domeinen	29
5.2 Een sterke basis voor cultuurparticipatie	31
5.3 Professional in de vrije tijd	31
5.4 Concrete producten en diensten	32
Organisatie	33
Colofon	34

Met het beleidsplan *Koers houden en verschil maken* liet het LKCA zien waar het voor staat. Dat werd gehonoreerd met een positief advies van de Raad voor Cultuur en een positief subsidiebesluit van de minister. Maar er lag ook een opdracht. Een opdracht om de activiteiten voor 2017 en 2018 nader uit te werken, om te laten zien hoe we écht dat verschil gaan maken. En om daarbij rekening te houden met het advies van de Raad voor Cultuur.

Halverwege 2016 startte ik als nieuwe directeur van het LKCA. Net als de Raad voor Cultuur en de minister steun ik de door het LKCA ingeslagen koers. Maar ook ik zie aandachtspunten. Sinds mijn start heb ik in het hele land gesprekken gevoerd om meer scherp te krijgen in wat mensen van ons verwachten en hoe ze met ons willen samenwerken.

Ik vind het belangrijk dat het LKCA een kennisinstituut is dat weet wat er speelt. De vraagstukken van de professionals in praktijk en beleid moeten leidend zijn in ons werk. Daar voegen we waarde aan toe. Door te zorgen dat onderzoek zijn weg vindt naar de praktijk. Door met onderzoekers en praktijk samen kennis te ontwikkelen. Door mensen met elkaar te verbinden. En door soms de lead te nemen in nieuwe ontwikkelingen.

In dit activiteitenplan hebben we concreet gemaakt wat we in *Koers houden en verschil maken* hebben beschreven. Daarbij hebben we rekening gehouden met de opmerkingen van de Raad voor Cultuur en die van het veld. We hebben daarom een aantal verbeterlagen in dit plan gemaakt:

- we hebben scherper uitgewerkt welke rol we voor onszelf zien in het veld en aan welke inhoudelijke doelen we werken (hoofdstuk 1)
- we hebben beschreven welke middelen we inzetten en hoe we dat zoveel mogelijk in samenwerking met het veld doen (hoofdstuk 2)
- we hebben beschreven waar we aan werken op onze drie inhoudelijke hoofddoelstellingen (hoofdstuk 3, 4 en 5)
- we maken inzichtelijk welke ontwikkeling we als organisatie moeten doormaken (laatste hoofdstuk)

Met dit activiteitenplan hebben we ons eerder ingediende plan niet alleen nader uitgewerkt maar ook inhoudelijk aangescherpt en afgestemd op wat het veld van ons verwacht. Daarmee hebben we een basis waarmee wij vol enthousiasme en vertrouwen aan de slag kunnen, samen met onze partners. Wij hebben er zin in!

Sanne Scholten, december 2016

De betekenis van het LKCA

1.1 Missie en visie

Kunst en cultuur zijn essentieel voor de kwaliteit van het bestaan. Voor heel veel mensen is het bezig zijn met kunst en cultuur leuk en fijn. Bovendien draagt het bij aan cognitieve vaardigheden, persoonsvorming en identiteitsontwikkeling en dat zorgt weer voor een gezonde ontwikkeling van mens en maatschappij. Het LKCA staat voor deze waarden van cultuureducatie en actieve cultuurparticipatie en draagt ze actief uit. We willen ervoor zorgen dat iedereen op school en in de vrije tijd goede cultuureducatie krijgt en dat cultuurparticipatie voor iedereen mogelijk is.

1.2 Voor wie werken we en wat zijn onze opdrachten?

Het LKCA zet zich in voor professionals die werken voor cultuur op school of in de vrije tijd. Dus voor professionals in cultuureducatie of cultuurparticipatie, beleidsmedewerkers, vakdocenten, icc'ers, directeuren, bestuurders en docenten in het onderwijs. En ook de vrijwilliger die als professional fungeert, beschouwen wij als onze doelgroep.

Onderzoek en monitoring voor amateurkunst en cultuureducatie is een van de opdrachten die we van het Rijk hebben gekregen. Met als doel de kwaliteit en het bereik van amateurkunst en cultuureducatie te vergroten. Bij deze opdracht staan de vragen van professionals voor ons centraal. En om ervoor te zorgen dat de nieuwste wetenschappelijke inzichten hun weg vinden naar de praktijk werken we nauw samen met onderzoekers.

Onze tweede opdracht is *het vergroten van de deskundigheid en professionaliteit van cultuurprofessionals*. Als doel op zich maar vooral als middel om kwalitatief goede cultuureducatie en cultuurparticipatie te realiseren. Het LKCA wil dat professionals in cultuureducatie en cultuurparticipatie leren van elkaar én van professionals uit andere domeinen. Dat kan via onze publicaties maar ook door over elkaars werk te lezen en mensen te spreken.

Niet voor niets is onze derde opdracht *het vervullen van een landelijke informatie- en netwerkfunctie voor amateurkunst én cultuureducatie*. We brengen professionals uit het hele land in contact met elkaar. Via evenementen en bijeenkomsten en via publicaties, discussieplatforms en onderzoek.

We zijn een landelijke, bovensectorale ondersteunende organisatie. Wij kunnen professionals kennis, netwerk en deskundigheid bieden die zij zelf niet hebben. We werken voor en zoveel mogelijk mét de landelijke BIS-instellingen en met lokale en provinciale organisaties. Daarnaast werken we nauw samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) dat met stimuleringsprogramma's bijdraagt aan dezelfde doelstellingen als de onze.

1.3 Positionering

Bij de ondersteuning van professionals heeft het LKCA verschillende rollen. Soms heeft de ene de overhand, soms de andere:

- 1 We zijn de onafhankelijke **beschouwer** van de sector. We verzamelen informatie en bundelen, filteren, verdiepen en verrijken die. Waar nodig zorgen we voor duiding.
- 2 We zijn een **verbinder**. We weten wat er in het hele land én daarbuiten speelt en koppelen individuen, organisaties en netwerken aan elkaar om van elkaar te leren of samen te werken.
- 3 We fungeren als **aanjager** naar de toekomst. We zien de grote ontwikkelingen binnen en buiten de sector. Met partijen in het veld zetten we nieuwe ontwikkelingen in gang en doen we tegelijkertijd nieuwe kennis op.

1.4 Doelen

Vanuit onze missie en visie en onze positionering zetten wij de komende jaren in op drie hoofddoelen. In hoofdstuk 3, 4, en 5 beschrijven we welke activiteiten we de komende jaren gaan uitvoeren om die doelen te bereiken.

Maatschappelijke betekenis van cultuureducatie en -participatie zichtbaar maken (hoofdstuk 3)

- a. We vergroten de verbindende en maatschappelijke rol van cultuureducatie en cultuurparticipatie.
- b. We vergroten de aandacht voor diversiteit van cultuureducatie en -participatie.
- c. We dragen bij aan een rijke omgeving voor cultuureducatie en cultuurparticipatie, uitgaand van de veelkleurigheid van lokale infrastructuren.

Goede cultuureducatie op school en in de vrije tijd (hoofdstuk 4)

- a. We streven naar de integratie van kunst en cultuur in het curriculum in het funderend onderwijs.
- b. We vergroten de aandacht voor cultuur in het mbo.
- c. We dragen bij aan de kwaliteit en toegankelijkheid van buitenschoolse cultuureducatie.

Cultuurparticipatie mogelijk voor iedereen (hoofdstuk 5)

- a. We streven naar een goede infrastructuur voor cultuurparticipatie voor iedereen.
- b. We dragen bij aan de kwaliteit en toegankelijkheid van cultuurparticipatie voor iedereen.
- c. We verbeteren de samenwerking met andere sectoren.

Onze middelen

We zetten een aantal middelen in om onze doelen te bereiken. Cruciaal voor ons zijn netwerken: ze geven kennis over de praktijk en laten zien wat er leeft. Die kennis gebruiken we als input voor onderzoek en voor onze informatie- en kennisfunctie. Opbrengsten hieruit leveren op hun beurt voeding voor de netwerken.

2.1 Netwerken voor strategie, uitwisseling en ontwikkeling

In diverse netwerken brengen we onze kennis en contacten in en halen wij relevante informatie op.

Strategische netwerken

Met strategische netwerken proberen we werkveld, besluitvorming, opinie en praktijk positief te beïnvloeden. Onderwerpen van de platforms zijn onder andere Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK), promotie van cultuurparticipatie en beleid van overheden. In deze netwerken werken wij veelal samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie.

Strategische overleggen waaraan we deelnemen of waarmee we afstemmen zijn onder andere Kindcentra 2020, Strategisch Beraad Kunstonderwijs, Platform Promotie Cultuurparticipatie, begeleidingscommissie Zorg en cultuur en Bestuurlijke vernieuwing sport en cultuurverenigingen.

LPKC

In het Landelijk Platform Kenniscentra (LPKC) komen leden van de Raad van twaalf (provinciale kenniscentra) bijeen met medewerkers van de kenniscentra uit Amsterdam, Den Haag, Rotterdam

en Eindhoven en met OCW en FCP. Het LKCA is facilitator. We bespreken vooral landelijke ontwikkelingen zoals Onderwijs2032, Cmk, Méér Muziek in de Klas, het verdwijnen van de VAR-regeling, verkiezingen en politieke ontwikkelingen. Dankzij het platform blijven de kenniscentra in het hele land goed geïnformeerd.

We willen een vergelijkbaar platform voor cultuurparticipatie vormen omdat organisaties aangeven daar behoefte aan te hebben.

Netwerken met overheden

Voor onze netwerken met overheden sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande verbanden zoals het IPO en de VNG. Ook benutten we bestaande gremia als de Raad van twaalf en de overleggen tussen de grote steden. Rondom specifieke thema's organiseren we werkbijeenkomsten. Bijvoorbeeld rond onze digitale publicatie voor ambtenaren en bestuurders *Preventie, zelfregie en participatie met kunst en cultuur in het sociaal domein. Inspiratiegids voor lokaal beleid*.

Elk half jaar hebben we contact met de twaalf beleidsmedewerkers cultuur bij provincies en met twaalf beleidsmedewerkers bij grote, middelgrote en kleine gemeenten over de vraag wat hen bezighoudt en wat wij voor hen kunnen betekenen. Daarnaast onderhouden we contacten met (wetenschappelijke bureaus van) politieke partijen. In Europees verband participeren we in het ACEnet, het netwerk van beleidsmedewerkers voor cultuureducatie.

Netwerken voor professionals

Voor professionals uit de verschillende beroepspraktijken zijn er verschillende netwerken, zoals die voor erfgoededucatie en voor icc-trainers. Wij halen er informatie en vragen op en brengen informatie in die professionals kunnen gebruiken in hun beroepspraktijk.

Daarnaast nemen we deel aan een reeks van netwerken van anderen, zowel binnen als buiten de cultuursector.

2.2 Onderzoek en monitoring

Informatie uit onderzoek en monitoring is een belangrijke basis voor ons werk als kennisinstituut en voor professionals in de praktijk. We doen zelf onderzoek en stimuleren ook anderen om onderzoek te doen naar cultuureducatie en cultuurparticipatie. Op deze manier zorgen we er samen voor dat onze werkvelden zich blijven ontwikkelen en innoveren.

Agenda, conferentie en netwerken

Samen met onze doelgroepen en partners hebben we een onderzoeksagenda opgesteld met onze belangrijkste kennisvragen die we periodiek updaten via kennisnetwerken. Ook in Europees

verband volgen we de onderzoeksagenda, namelijk in het *European Network of Observatories in the field of arts education*, waaraan twaalf Europese landen meedoen. Zo vervult het LKCA de rol van het Nederlands Observatorium voor Cultuureducatie dat Nederlands onderzoek verzamelt en vertaalt. Ook initiëren we in dit kader jaarlijks activiteiten in de UNESCO-week van de kunsteducatie.

Informereren over onderzoek

In 2017 zetten we een digitaal platform op voor onderzoekspublicaties. Onderzoekers kunnen hierop zelf publiceren. Waar nodig spelen wij zelf in op de actualiteit door beschikbare onderzoeksgegevens te duiden.

Het veld vraagt ons regelmatig naar feiten en cijfers over amateurkunst en cultuureducatie. Daarom hebben we een databestand opgezet van kengetallen over cultuureducatie en cultuurparticipatie. Deze data zijn te vinden via de nieuwe LKCA Feitenfabriek op onze website.

Onderzoek doen

We voeren zelf onderzoek uit, laten onderzoek doen in het onderwijs (DUO Omnibus) of werken mee aan onderzoek van anderen. Ook adviseren we bij en begeleiden we onderzoek. Dit doen we bijvoorbeeld bij onderzoek van Sardes en SLO en bij scriptieonderzoek en stages van studenten.

Onze belangrijkste onderzoeken in 2017-2018 zijn onder meer de tweejaarlijkse Monitor Amateurkunst, een tweejaarlijkse amateurkunstverenigingsmonitor en casestudies naar actieve cultuurparticipatie in zes gemeenten. Ook onderzoeken we de beroepspraktijk en ondersteuningsbehoefte van zelfstandige kunstprofessionals in de actieve cultuurparticipatie. De internationale *Monitor National Arts Education Systems* laat zien of en hoe thema's van de Seoul Agenda voor kunsteducatie worden aangepakt. In 2015-2017 is het LKCA hoofdvoerder van deze monitor. We presenteren de resultaten op verschillende bijeenkomsten en in een boek dat eind 2017 verschijnt.

Bijzonder hoogleraren

Met de vestiging van twee bijzondere leerstoelen bij de Erasmus Universiteit zijn we een stevig partnerschap aangegaan. Evert Bisschop Boele onderzoekt de betekenis van cultuurparticipatie en Hester Dibbits focust op historische cultuur en educatie.

We zijn in gesprek met het Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA en hogescholen om een gezamenlijk platform te vormen met lectoren.

Verder zijn we recent een partnerschap aangegaan met de master *Arts and Society* van de Universiteit Utrecht. Studenten werken mee aan onze activiteiten en wij begeleiden hun onderzoek.

2.3 Informatie- en kennisdeling

We gebruiken verschillende middelen om onze kennis met onze doelgroepen te delen. In 2017-2018 gaan we nog beter onderzoeken wat onze klanten van ons verwachten en hun vragen nog efficiënter beantwoorden.

Website en sociale media

Onze website is een belangrijk middel om kennis en informatie te delen. We publiceren er nieuws, agendaberichten, achtergronden, opiniestukken en beschrijvingen van praktijkervaringen.

Op onze vernieuwde website vinden professionals vanaf 2017 nog sneller de thema's die voor hen relevant zijn.

Onderdeel van de website is de informatiebank waarin we informatie verzamelen en toegankelijk maken voor onze doelgroepen.

Sociale media gebruiken we om snel brede groepen te informeren over nieuwe content en om een online gemeenschap te scheppen.

[Digitale] publicaties

We onderzoeken voortdurend op welke manieren we nieuws uit de sector het beste naar onze doelgroepen kunnen brengen. We doen dat onder meer via nieuwsbrieven en de nieuwsservice. Daarnaast brengen we verschillende (digitale) publicaties uit. Vanaf 2017-2018 doen we dit in de vorm van herkenbare reeksen. Voorbeelden van onze publicaties zijn handreikingen, verdiepende publicaties en de nieuwe Cultuurkrant NL.

Evenementen

Het LKCA organiseert bijeenkomsten voor specifieke doelgroepen of over thema's waarbij juist verschillende doelgroepen bij elkaar komen. Vanaf 2017-2018 gaan we kritisch bezien of we bepaalde activiteiten kunnen bundelen en met welke partners we kunnen samenwerken.

Terugkerende, grote evenementen zijn onder meer:

- LKCA-vakdag (voor educatie- en participatieprofessionals, ongeveer 600 deelnemers);
- Dag van de Cultuureducatie Primair Onderwijs (ongeveer 700 deelnemers);
- Cultuurdag Voortgezet Onderwijs (ongeveer 500 deelnemers);
- De Kunst van... (voor professionals cultuurparticipatie, ongeveer 500 deelnemers);
- Cultureel Kapitaal Live (debat rond actuele thema's in politiek, beleid en praktijk, ongeveer 150 deelnemers);
- Onderzoeksconferentie cultuureducatie en cultuurparticipatie (voor onderzoekers, ongeveer 400 deelnemers).

Helpdesk en persoonlijk contact

Professionals benaderen ons regelmatig met vragen om informatie. Maar niet iedereen weet ons te vinden. En niet iedereen weet wát zij bij ons kunnen vinden. Daarom gaan we onze helpdesk steviger positioneren en zorgen voor betere beantwoording en follow-up van vragen. Deze helpdesk is dienstverlening aan het veld maar geeft ons ook de kans te monitoren waar de meeste vragen over gaan.

Monitoring klanttevredenheid

Om ons werk goed te kunnen doen moeten we weten waar onze doelgroepen mee bezig zijn en wat ze nodig hebben. Informatie hierover verzamelen we via de helpdesk, tijdens bijeenkomsten en via evaluaties achteraf. Aanvullend organiseren we klanttevredenheidsonderzoeken en klantenpanels en analyseren het gebruik van onze online producten. Met die kennis kunnen we nog betere producten maken.

Maatschappelijke betekenis en draagvlak

Het LKCA ziet de waarde van cultuur op allerlei manieren, zowel intrinsiek als instrumenteel, in onderscheidende en verbindende zin, in onderwijs en vrije tijd. Ruim 6 miljoen Nederlanders doen in hun vrije tijd iets creatiefs of kunstzinnigs of houden zich bezig met erfgoed. Daarnaast bezoeken miljoenen Nederlanders concerten, voorstellingen, musea en exposities. Toch is de maatschappelijke waardering voor kunst en cultuur niet vanzelfsprekend. Daarom laten we de betekenis van kunst en cultuur zien aan het brede publiek en helpen we professionals om het belang in de dagelijkse praktijk te kunnen onderstrepen, ook richting beleidsbepalers.

We richten ons met deze inhoudelijke lijn op professionals en bestuurders in beleid en praktijk, met bijzondere aandacht voor politiek en bestuur. Onze belangrijkste partners zijn onze partners in het Platform Promotie Cultuurparticipatie en landelijke organisaties als Kunsten '92 en de Federatie Cultuur.

3.1 Zichtbaar maken van de betekenis van kunst en cultuur

Om de maatschappelijke betekenis van kunst en cultuur zichtbaar te maken, gaan we op zoek naar enthousiaste verhalen en mooie voorbeelden. Daarmee laten we zien welke effecten cultuur op school en in de vrije tijd heeft op mensen. Ook de nieuwe bijzondere leerstoel Betekenis van Cultuurparticipatie helpt ons daarbij.

We vertalen de feiten, cijfers en ervaringen naar de praktijk van professionals. Denk bijvoorbeeld aan een inspiratiegids die praktijkkwesties duidt of aan *good practices* met tips voor de diverse praktijk van cultuurcoaches.

In 2016 is het Platform Promotie Cultuurparticipatie opgericht met het LKCA en het FCP als twee van de dragende partners. In dit platform werken we samen met vijftien landelijke organisaties waaronder fondsen, landelijke kunst- en cultuurorganisaties en de VNG, met als doel de waarde van cultuurparticipatie breder zichtbaar te maken. Dat doen we door amateurkunst in al zijn diversiteit te tonen en er de aandacht op te vestigen. Het platform werkte samen aan de publieks-campagne *iktoon*: kunst van iedereen.

In 2017 en 2018 organiseert de Stichting Platform Promotie Cultuurparticipatie de campagne *iktoon*. Het LKCA voert het secretariaat en werkt inhoudelijk mee aan de doelstellingen. In 2017 sluiten in elk geval alle provinciale organisaties voor cultuureducatie en cultuurparticipatie (Raad van twaalf) zich aan.

3.2 Verbinding op lokaal niveau

Kunst en cultuur zorgen voor maatschappelijke verbinding en dragen bij aan sociale cohesie en kwaliteit van leven. Met het FCP, partners uit de sport (zoals Kenniscentrum Sport en NOC*NSF) en het sociale domein (zoals Movisie en Coalitie Erbij) ontwikkelen we ideeën om sociale doelen te bereiken zoals gezond leven, welbevinden, betekenisgeving, minder eenzaamheid, meedoen aan de samenleving en leefbaarheid en inclusie. We halen kennis op uit het veld en maken die toegankelijk. Zo maken we casestudies van projecten, beleidsvormen en beleidsinterventies waarbij kunst en cultuur bijdragen aan maatschappelijke kwesties. We faciliteren bestaande netwerken en stimuleren de oprichting van nieuwe netwerken.

Voor cultuureducatie en cultuurparticipatie creëren we een platform voor de G35 (35 grootste gemeenten van Nederland) en een apart platform voor de P12 (twaalf plattelandsgemeenten). We bekijken ook hoe we kunnen bijdragen aan regio-ontwikkeling in het noorden (*We the North*), in Oost-Nederland en in Noord-Brabant.

3.3 Verkenningen van het werkveld

Samen met het veld beschrijven we de huidige staat van het werkveld en verkennen we welke ontwikkelingen op ons af komen. Voor cultuureducatie kregen we daartoe een formele opdracht van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en schreven we de *Basis voor Cultuureducatie. Handreiking voor de toekomst van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie*.

Voor cultuurparticipatie maken we op eigen initiatief en in nauw overleg met het FCP een vergelijkbare *Basis voor Cultuurparticipatie* omdat het belang onverminderd groot blijft, maar er geen heldere visie op deze sector ligt en de infrastructuur de laatste jaren flink is gewijzigd. De publicatie van deze handreikingen en de gesprekken erover helpen het maatschappelijk draagvlak en de waardering te vergroten.

Er gebeurt veel rondom centra voor de kunsten, muziekscholen, docentencollectieven en zzp'ers. Werkgevers en werknemers in deze sector doen samen onderzoek hiernaar. Er zullen verschillende proeftuinen starten te experimenteren met verschillende vormen van ondernemerschap in relatie tot de geldende cao. Wij verzamelen en verspreiden kennis over deze ontwikkelingen en we doen onderzoek naar de beroepspraktijk en ondersteuningsbehoeften van zelfstandige kunst-professionals in de actieve cultuurparticipatie (buitenschoolse kunsteducatie, amateurkunst en participatieve kunstprojecten).

3.4 Politiek en maatschappelijk debat

We ondersteunen en modereren het maatschappelijk debat over cultuureducatie en cultuurparticipatie en bieden hiervoor een offline en online debatplatform.

We volgen de ontwikkelingen in politiek en beleid en voeden politici en beleidsmakers met argumenten die de waarde van kunst en cultuur onderbouwen. De komende jaren zijn er diverse verkiezingen: landelijke in 2017, gemeentelijke in 2018 en provinciale en Europese in 2019. Voorafgaand hieraan zetten wij cultuureducatie- en cultuurparticipatiebeleid op de agenda bij politici en gaan we het gesprek met hen aan.

3.5 Diversiteit

Onze samenleving is veelvormig in culturele achtergrond, in leeftijd, in fysieke en financiële mogelijkheden. Dat gaat gepaard met een grote diversiteit in kunstbeoefening. De verscheidenheid in kunstbeoefening brengen we in beeld en succesvolle voorbeelden dragen we uit om daarmee bij te dragen aan een nog gevarieerder aanbod.

Maar de 'gevestigde' praktijk van cultuureducatie en -participatie is vaak veel minder divers. Dat schuurt. We werken samen met nieuwe en gevestigde partijen aan de zoektocht naar meer diversiteit. We analyseren succesvolle cultureel diverse organisaties: wat zijn hun succesfactoren, wat kunnen anderen daarvan leren? We dragen bij aan de ontwikkeling van nieuwe/andere vormen van kunst, bijvoorbeeld met een kenniskring hiphop. We vormen een leernetwerk van cultureel diverse organisaties, zodat ervaringen gedeeld kunnen worden.

Ook werken wij samen met partners in andere sectoren, zoals onderwijs, het sociale domein, zorg en sport en overheid aan meer diversiteit en gelijkwaardigheid. Daarnaast kijken we naar het diversiteitsvraagstuk vanuit een beleidsperspectief. Aan de hand van casestudies onderzoeken we hoe beleid kan bijdragen aan inclusieve cultuur.

Culturele diversiteit leidt in de samenleving ook tot spanningen. We onderzoeken hoe we vanuit onze rol kunnen omgaan met dergelijke spanningen en hoe we vanuit onze rol kunnen bijdragen aan de omgang met dergelijke spanningen en conflicten.

3.6 Concrete producten en diensten

- Kennisdossier over de betekenis en de effecten van kunst en cultuur voor individu en samenleving en praktijkvoorbeelden over o.m. culturele diversiteit en cultuur in het sociale domein;
- We ondersteunen het Platform Promotie Cultuurparticipatie, en leveren een bijdrage aan de campagne 'iktoon, kunst van iedereen';
- We blijven de Beleidswijzer actualiseren en verrijken met argumenten en verdiepende informatie over actuele kwesties voor (beleids)professionals ;
- We bieden op basis van verkenningen informatie over beleid en praktijk waarmee professionals zelf aan de slag kunnen;
- We ontwikkelen naar analogie van de *Basis voor Cultuureducatie* een *Basis voor Cultuurparticipatie*;
- We voeden en entameren het (politieke) debat over cultuureducatie en cultuurparticipatie tijdens Cultureel Kapitaal Live;
- We stimuleren lokale verbindingen via platforms, werkplaatsen en bijeenkomsten met lokale partners om de maatschappelijke betekenis van cultuureducatie en cultuurparticipatie beter te kunnen duiden.

Goede cultuur- educatie op school en in de vrije tijd

Wij streven naar goede cultuureducatie op school en in de vrije tijd. Cultuureducatie hoort thuis in de kern van het onderwijscurriculum, als zelfstandig aandachtsgebied én als onderdeel van andere kennisgebieden.

Voor het primair onderwijs pleiten we voor een geïntegreerde aanpak van de kunstdisciplines. Vervolgens kunnen leerlingen in het voortgezet onderwijs kiezen voor een bepaalde discipline en eindexamen doen in een kunstvak. We hebben aandacht voor de verbinding van binnenschoolse en buitenschoolse cultuureducatie en dragen bij aan de kwaliteit en toegankelijkheid van buitenschoolse cultuureducatie.

Onze belangrijkste partners zijn het FCP, Meer Muziek in de Klas en de PO-raad voor het primair onderwijs, de stedelijke en provinciale kenniscentra cultuureducatie, SLO en de Vakverenigingen voor het gehele funderende onderwijs en CJP en ECBO (kenniscentrum mbo) voor het mbo. Met het KVDO en het LOBO houden we nauw contact over de docentenopleidingen. In het mbo zoeken wij contact met de opleidingen voor pedagogisch medewerker in de voor- en naschoolse opvang.

4.1 Onderwijs- en cultuurbeleid

In de *Basis voor Cultuureducatie* werken we onze visie op cultuureducatie en onderwijs uit en laten we zien welke stappen nu al gezet of voorbereid kunnen worden. In de komende periode bespreken we met betrokken partijen hoe we hiermee verder kunnen gaan. De *Basis* gaat ook over

de inrichting van onderwijs en voor- en naschoolse opvang in algemene zin. Ook in deze discussie mengen we ons actief via bijeenkomsten, schriftelijke inbreng en lobby, bijvoorbeeld in het platform Kindcentra2020.

De nationale discussie rond een nieuw onderwijscurriculum, Onderwijs 2032, krijgt de komende jaren zeker nog zijn vervolg. Ook de veranderende rol van toezicht en inspectie zal de komende tijd onderwerp van gesprek zijn. Wij nemen actief deel aan de discussie omdat we ervoor willen zorgen dat cultuureducatie op een goede manier in het onderwijs verankerd raakt.

In het mbo is de aandacht voor cultuur nog beperkt. Dat willen we veranderen door te bewerkstelligen dat cultuureducatie onderdeel wordt van algemeen vormende vakken zoals burgerschap en loopbaanontwikkeling. Ook laten we mbo-opleidingen en culturele instellingen zien wat de mogelijkheden van cultuur en cultuureducatie zijn voor deze leerlingen.

4.2 Kwaliteit cultuureducatie

Naast de discussie over de toekomst werken we aan de kwaliteit van cultuureducatie binnen de huidige context. We hebben hier een aantal specifieke aandachtspunten.

Buitenschoolse cultuureducatie

De aandacht bij buitenschoolse educatie gaat vaak naar de structuur van centra of zelfstandig werkende docenten maar zou volgens ons juist meer moeten gaan naar de kwaliteit van de educatie en de docenten. Wij bewaken en bevorderen de kwaliteit van buitenschoolse raamleerplannen en stimuleren het gebruik daarvan. We streven naar een samenhangende aanpak voor scholen en hun omgeving. We willen deskundige vakdocenten inzetten en een netwerk stimuleren rond zzp'ers, collectieven en centra voor de kunsten. Voor dit laatste werken we actief samen met Cultuurconnectie en spelers in de particuliere markt, zoals All-Art Professionals. Samen inventariseren wij de behoeften van buitenschoolse docenten en formuleren we een aanpak voor de ondersteuning van deze professional.

Ook dragen we bij aan de borging van de kwaliteit van de buitenschoolse docenten door een traject voor EVC (Erkenning Verworven Competenties) te ontwikkelen samen met de Kunstvakdocentopleidingen en Cultuurconnectie.

Bij relevante ontwikkelingen zoeken we actief verbinding met betrokken partijen. Zo werken we samen met SLO aan de invoering van het vernieuwde vak ckv en met CJP aan de invoering en inzet van de MBO Card.

Speciaal onderwijs

Het speciaal onderwijs vraagt om een speciale aanpak. Het draagvlak is er vaak al groter en de kunstvakken worden al vaker ingezet maar het aanbod aan culturele activiteiten is beperkter. Programma's als *Special Heroes Art* ondersteunen het speciaal onderwijs.

Muziekonderwijs

De afgelopen periode is er veel aandacht voor muziek in het primair onderwijs dankzij de Muziekimpuls van het FCP en Méér Muziek in de Klas. Wij zien deze extra aandacht voor muziek in het onderwijs als verdieping en verbreding van CmK en werken samen met OCW, FCP, PO-raad en Méér Muziek in de Klas om hier verder invulling aan te geven. Dit doen wij onder andere door tools te ontwikkelen, zoals een overzichtelijke matrix van beschikbare muziekmethoden.

We werken ook aan de verbinding tussen binnen- en de buitenschoolse muziekeducatie, bijvoorbeeld door raamleerplannen te ontwikkelen en door praktijkvoorbeelden te laten zien van samenwerking tussen scholen en muziekaanbieders.

Andere disciplines

Natuurlijk hebben we ook aandacht voor de andere disciplines dan muziek. We laten ook hier goede voorbeelden zien en dragen bij aan professionalisering. Wanneer daar behoefte aan is, faciliteren we netwerken gericht op kennisdeling en professionalisering. De kennis die we hebben opgedaan bij muziek kunnen we hierbij goed gebruiken.

Erfgoededucatie

We besteden specifiek aandacht aan erfgoededucatie. We faciliteren het Vakoverleg Erfgoededucatie en werken daarin samen aan kennisdeling en professionalisering.

Nieuwe vormen van kennisdeling

We voeren gesprekken en bezoeken scholen, culturele instellingen en betrokken partijen. De kennis die we zo opdoen delen we via onze verschillende middelen. Om de kennis verder uit te diepen en aan te scherpen organiseren we expertmeetings. We brengen bijvoorbeeld docenten bijeen om onderwijsinhouden te presenteren en te bediscussiëren. We zoeken daarbij naar nieuwe, uitnodigende vormen, zoals een *curriculum slam* (een presentatievorm geïnspireerd op *pecha kucha*).

4.3 Leergemeenschappen Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK)

Bij CmK is het onze taak om kennis te delen. Wij onderhouden hiervoor een aantal landelijke overkoepelende leergemeenschappen en dragen bij aan leergemeenschappen in het land. De resultaten hieruit presenteren we minimaal één keer per jaar op landelijk niveau en verder via onze eigen kanalen en die van anderen, zoals het FCP. We publiceren in (vak)bladen, landelijke nieuwsbladen en op Cultureel Kapitaal. We faciliteren de leergemeenschappen met instrumenten, werkvormen, training en begeleiding.

4.4 Icc en cultuurbegeleider

Al meer dan tien jaar bewaakt het LKCA de kwaliteit van de opleidingen voor de Interne Cultuur Coördinator (icc) in het primair onderwijs en reikt het de certificaten hiervoor uit.

De icc'er ontwikkelt samen met de directeur het cultuurbeleid voor school en vormt de brug tussen het onderwijsteam en de culturele omgeving. De opleiding tot icc'er is binnen het Landelijke Lerarenregister erkend als bijscholingsmogelijkheid. Inmiddels hebben meer dan zeventuizend mensen een certificaat ontvangen. Het LKCA ontwikkelt de cursusmodules, traint de trainers en geeft de certificaten uit. Provinciale en stedelijke culturele (kennis)partners door het hele land verzorgen de docenttrainingen. Ook is er nu een post-hbo-opleiding voor cultuurbegeleider. Die wordt inmiddels bij vier pabo's aangeboden met de intentie dit uit te breiden tot vijftien. Wij zijn betrokken bij het programma vanwege de verbinding met de icc-cursus maar ook vanwege onze kennis van het veld en relevante ontwikkelingen.

Cultuurbeleid ontwikkelen en vertalen naar de praktijk is alleen succesvol als scholen eigenaarschap ervaren. Als zij zelf cultuurbeleid kunnen ontwikkelen in een doorlopende leerlijn en als leerkrachten intrinsiek gemotiveerd zijn om ermee aan de slag te gaan. Schoolleiders zijn daarbij belangrijke inspirators en motivators. Zij moeten de professionele dialoog over cultuureducatie en beleid in de school initiëren en blijven voeren. Het gaat dan niet alleen over professionalisering van bijvoorbeeld de icc'er, maar ook over de positie en ruimte die de icc'er binnen de school moet krijgen. We bekijken samen met de Algemene Vereniging van Schoolleiders (AVS) welke stappen hiervoor nodig en mogelijk zijn.

4.5 Educatie bij culturele instellingen

Voor cultuurprofessionals bij (BIS-)instellingen en podia zijn de ontwikkelingen binnen het (cultuur)onderwijs niet altijd even goed te volgen. Dat maakt het moeilijker voor hen om een bijdrage te leveren aan de discussie of aan het onderwijs zelf. Wij laten aan het onderwijs zien wat de wensen en behoeften zijn van de cultuurprofessionals. Wij zorgen voor handreikingen en instrumenten, kennisuitwisseling, publicaties en artikelen die de educatieprofessionals inspireren en informeren. We dragen bij aan conferenties voor culturele instellingen of organiseren zelf bijeenkomsten op dit gebied.

Ten minste twee keer per jaar is er een bijeenkomst voor educatiemedewerkers van de podiuminstellingen (onder andere in de BIS), en ten minste vier keer per jaar voor medewerkers van erfgoedinstellingen. Daarnaast zijn er netwerkbijeenkomsten voor icc'ers, cultuurcoaches en cultuurbegeleiders. We nodigen educatief medewerkers van instellingen en cultuurbegeleiders in het onderwijs uit om met elkaar kennis uit te wisselen. Wij zorgen voor de actuele landelijke informatie en voor inhoudelijke verwijzing en materiaal wanneer dit nodig is.

4.6 Concrete producten en activiteiten

- Kennisdossiers over cultuureducatie voor primair en voortgezet onderwijs, mbo en buitenschoolse educatie en succesvolle praktijkvoorbeelden;
- We leveren input voor de landelijke discussies over de toekomst van het (cultuur)onderwijs, zoals binnen Onderwijs2032;
- We zijn initiator, aanjager en ondersteuner van de *Basis voor Cultuureducatie*;
- We bieden een platform voor provincies en gemeenten om te komen tot meer afstemming over cultuureducatie en CmK;
- We inventariseren de behoeften van buitenschoolse cultuurdocenten/zpp'ers;
- We ontwikkelen en actualiseren raamleerplannen en richtlijnen voor de buitenschoolse cultuureducatie;
- We dragen bij aan het landelijk netwerk van leergemeenschappen rond CmK en ondersteunen regionale en lokale leergemeenschappen met instrumenten en advies;
- We zorgen voor cursusinhoud en certificering van de icc-trainingen en trainen de trainers;
- We certificeren kaderopleidingen voor buitenschoolse cultuureducatie;
- We organiseren en bezoeken netwerkbijeenkomsten voor educatieve medewerkers bij culturele instellingen.

Cultuurparticipatie toegankelijk voor iedereen

Kunst en cultuur zijn waardevol voor mensen. Wij willen daarom dat iedereen kan meedoen aan kunst en cultuur en dat alle verschillende cultuuruitingen van mensen gezien én gewaardeerd worden. Maar de realiteit is anders: niet iedereen kan meedoen, niet iedereen beleeft plezier aan kunst en cultuur of herkent zich erin.

De samenleving verandert; de bevolking vergrijsst en is steeds diverser. Dat heeft ook gevolgen voor de manier waarop mensen kunst beoefenen. Wij willen de bereikbaarheid en toegankelijkheid van cultuurparticipatie vergroten. Dat doen we door te zorgen voor dat aanbieders de kennis hebben om aanbod aan te laten sluiten bij de behoefte van potentiële deelnemers. Door samen te werken met andere sectoren proberen we zo veel mogelijk mensen te bereiken.

We richten ons op het culturele verenigingsleven, op alle mogelijke nieuwe en andere organisatievormen voor cultuurparticipatie en op (platforms van) cultuurparticipatieprofessionals. Onze belangrijkste partners zijn koepels, bonden en platforms voor amateurkunstenaars en diverse lokale en provinciale (ondersteunings)organisaties die zich bezig houden met cultuurparticipatie.

5.1 Vergroten inclusie door samenwerking andere domeinen

De samenwerking met andere sectoren vanuit cultuur en vice versa is volop in ontwikkeling. Dat gebeurt in de lokale omgeving. De decentralisaties geven daar alle aanleiding toe. Er is een zoektocht gaande naar nieuwe vormen van aanbod, aan verbinding met het verenigingsleven, en aan samenwerking en ontschotting met als doel mensen actief te laten participeren aan de samenleving.

Het LKCA draagt bij aan die ontwikkeling door casestudies van nieuwe ontwikkelingen, door relevante partijen met elkaar te verbinden, door te publiceren over de geleerde lessen en goede voorbeelden van samenwerking tussen verschillende sectoren voor het voetlicht te brengen en succes- en faalfactoren in kaart te brengen.

Voor veel mensen is het lastig een geschikte plek te vinden waar zij zich (voldoende) thuis voelen om kunst en cultuur te kunnen beoefenen. Het gaat dan bijvoorbeeld om mensen met een beperking, ouderen die niet mobiel zijn, mensen die weinig geld hebben, die in een krimpgebied wonen of die een dubbele culturele achtergrond hebben. Wij willen eraan bijdragen dat iedereen dichtbij huis kan meedoen aan kunst en cultuur. De thematiek van inclusie is een belangrijk onderdeel van de gezamenlijke strategische agenda met het FCP.

Jongeren

We willen goede aansluiting vinden en houden bij jongeren. Omgekeerd willen we zorgen dat zij aansluiting vinden bij cultuur en de samenleving. In jongerencentra en in buurttheaters zien we dat ondernemende jongeren actief zijn als cultuurmaker én als consument. Hun talenten en kwaliteiten moeten meer in het zicht komen. Samen met organisaties in het sociale domein laten we hun zien hoe cultuur het verschil kan maken en perspectief kan bieden.

Mensen met een beperking

We inspireren professionals zich te richten op mensen met een beperking. We laten zien welke netwerken er zijn, bieden handvatten voor de omgang met verschillende beperkingen en delen goede voorbeelden uit binnen- en buitenland.

Vluchtelingen

Er zijn in het land veel initiatieven op het gebied van cultuur voor en door vluchtelingen. In 2016 maakten we een *mapping document* om die inzichtelijk te maken. In 2017 werken we hier samen met het FCP aan verder.

Mensen met (psychosociale) gezondheidsklachten

Cultuur draagt positief bij aan gezondheid en welbevinden. Het concept Kunst op Recept is ontstaan vanuit deze overtuiging, en is gericht op mensen met (psychosociale) gezondheidsklachten. Het ontwikkelt zich analoog aan Welzijn op Recept en 'Bewegen op Recept'. We werken mee aan een pilottraject van gezondheidscentrum de Roerdomp, stadstheater en kunstencentrum DE KOM en welzijnsorganisatie Movactor in Nieuwegein. LKCA monitort de samenwerking.

Ouderen

Binnen het meerjarenprogramma Lang Leve Kunst hebben we de afgelopen jaren samen met FCP en private fondsen hard gewerkt aan meer cultuurparticipatie door ouderen. We hebben de verbinding gemaakt met het sociale domein (vitale, thuiswonende ouderen) en de zorgsector (ouderen met een zorgbehoefte). Het netwerk van lokale beleidsmedewerkers en cultuurprofessi-

onals op dit terrein bouwen we verder uit. Samen met de initiatiefnemers, NOV en de ministeries van OCW en VWS vormen we hiertoe een platform. Voor de praktijk- en beleidsprofessionals ontwikkelden we in 2016 (samen met o.a. VNG) *Nooit te oud voor cultuur. Handreiking Lokaal beleid Ouderen en cultuur* en een handreiking voor cultuurprofessionals. Beide gaan we verder verspreiden en de komende jaren up-to-date houden.

5.2 Een sterke basis voor cultuurparticipatie

De infrastructuren van geïnstitutionaliseerde cultuurparticipatie zijn de laatste jaren afgebrokkeld. In hoofdstuk 3 beschreven we al dat we een *Basis voor Cultuurparticipatie* willen opstellen die inzichtelijk maakt welke infrastructuur nodig is en hoe we die kunnen bereiken.

We vinden bijvoorbeeld dat het verenigingsleven en nieuwe organisatievormen in de amateurkunst- en erfgoedwereld zich verder moeten ontwikkelen en versterken. We denken daarom mee met diverse platforms en organisaties en helpen hen een toekomstvisie te ontwikkelen. We werken ook samen met de sportsector en bekijken of concepten waarmee sportverenigingen zich succesvol vernieuwen ook geschikt zijn voor de amateurkunst.

5.3 Professional in de vrije tijd

Om de ontwikkelingen in de disciplines (dans, theater, muziek, creatief schrijven, beeldende kunst, audiovisueel, erfgoed) te kunnen volgen en beïnvloeden, nemen we deel aan landelijke netwerken waarin we trends en ontwikkelingen bespreken. Ook professionals in cultuurparticipatie door ouderen, jongeren, mensen met een beperking, vluchtelingen of andere specifieke doelgroepen verbinden we met elkaar.

In het werkveld van de cultuureducatie en actieve cultuurparticipatie zien we steeds meer zelfstandig gevestigde professionals aan het werk. De groep zzp'ers in de cultuursector heeft specifieke vragen over bijvoorbeeld ondernemerschap, het eigen vakgebied en over aanpalende domeinen, zoals het sociale. In 2016 deden we hier onderzoek naar.

Tot slot willen we ons inzetten voor kunstenaars zonder kunstvakopleiding die actief zijn in cultuureducatie en -participatie. Samen met CultuurMijOost en Kunstbedrijf Arnhem en een aantal Europese landen werken we aan een instrument om non-formele kunstenaars te certificeren voor ondernemerschap, inhoud en didactiek, CLOCK (*Cultural Learning Open Curriculum Kit*). We vinden dit belangrijk omdat we zien dat in nieuwe of andere vormen van cultuur vaak mensen actief zijn die niet per se uit het kunstvakonderwijs afkomstig zijn. Om als sector goed in te kunnen blijven spelen op de vraag en behoefte van de deelnemer is het belangrijk om een bredere range aan professionals te hebben.

5.4 Concrete producten en diensten

- Kennisdossiers over de betekenis van cultuurparticipatie voor o.a. ouderen, jongeren, mensen met een beperking en vluchtelingen;
- Onderzoek naar 'inclusiviteit' van lokale regelingen voor cultuureducatie en amateurkunst;
- We ondersteunen diverse koren-, muziek-, theater-, (wereld)dans- en hiphoporganisaties;
- We verspreiden innovatieve concepten uit de sportsector;
- We doen onderzoek naar nieuwe bestuursvormen van verenigingen in de sectoren sport, cultuurparticipatie en scouting;
- We werken met CultuurMijOost en Kunstbedrijf Arnhem samen aan het instrument CLOCK;
- Online handreiking over ouderen en cultuur;
- Handreiking cultuur en armoede (i.s.m. partners);
- Handreiking cultuur en eenzaamheid (i.s.m. Coalitie Erbij);
- Kennissynthese langdurige zorg en cultuur i.s.m. Hogeschool Windesheim, Movisie en andere partners;
- Netwerk van cultuur en zorg uit alle provincies, i.s.m. diverse provinciale en lokale organisaties;
- Monitoring pilots Kunst op Recept in Nieuwegein.

Organisatie

In het voorgaande hebben wij onze inhoudelijke uitdagingen beschreven. Dit heeft consequenties voor hoe wij moeten werken: open, flexibel, slagvaardig, efficiënt. We gaan dan ook een organisatieveranderingstraject in.

In 2016 hebben we een medewerkersonderzoek uitgevoerd, dat inzicht geeft in de uitdagingen waar we voor staan. Het aanscherpen van de koers en die betekenis geven voor elke medewerker, zijn belangrijke stappen in de ontwikkeling van de organisatie. Daar investeren we nu in.

In de eerste helft van 2017 werken we ons strategisch personeelsbeleid uit. Onderdeel hiervan is in ieder geval dat wij de kwaliteiten van medewerkers beter inzichtelijk maken en benutten en dat we inzichtelijk maken hoe die kwaliteiten passen in wat wij nu nodig hebben. Hoe dan ook gaan we nog meer werken in variabele teams en nog meer samenwerken met andere personen en organisaties. Waar nodig halen we expertise van buitenaf de organisatie in.

Het LKCA heeft per december 2016 een omvang van 52 fte. Richting 2020 gaan we onze vaste organisatie wat verkleinen met oog voor behoud van kwaliteit en vergroten van diversiteit.

Het LKCA is het landelijk kennisplatform voor professionals, bestuurders en beleidsmakers in cultuureducatie en cultuurparticipatie. Via kennisdeling en onderzoek dragen we bij aan de kwaliteit van praktijk en beleid. Het LKCA stimuleert de professionele ontwikkeling van het veld door ontmoeting en debat. Ook bieden we advies bij vraagstukken op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie in brede zin. Via informatienetwerken, conferenties en met digitale middelen verschaffen we inzicht in relevante ontwikkelingen op dit gebied, nationaal én internationaal. Het LKCA draagt bij aan de ontwikkeling van beleidsprogramma's van de rijksoverheid voor cultuureducatie en actieve cultuurparticipatie en ondersteunt de uitvoering daarvan.

Vormgeving: Taluut Utrecht
Illustraties: Istock

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA)
Kromme Nieuwegracht 66
Postbus 452
3500 AL Utrecht
030 711 51 00
info@lkca.nl
www.lkca.nl

@LKCA Utrecht, december 2016

voor professionals die werken voor cultuur
op school of in de vrije tijd